

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและวิถีชีวิตชุมชนเมือง

ผู้เรียบเรียง: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2560: 37-49)

อ้างอิง: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2560). แนวทางการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (การประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้) ของประชาชนอาเซียน กรณีศึกษานครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

2.3.1 ความหมายของชุมชน

พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของชุมชน หมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน (ชุมชน, 2555: ออนไลน์) ส่วนแนวคิดของกาญจนา แก้วเทพ (2538: 14) ที่ได้ให้ความหมายไว้ว่า กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด มีฐานะและอาชีพที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน (Homogeneous) มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน มีความรู้สึกรู้ว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมีการดำรงรักษาคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา ถ่ายทอดไปยังลูกหลานอีกด้วย เช่น ชุมชน หรือหมู่บ้านในชนบท เป็นต้น นอกจากนี้แนวคิดของจินตนา สุจจันท์ (2549: 44) ที่กล่าวไว้ว่า คนที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน มีความสัมพันธ์กันและมีวัฒนธรรมเดียวกัน นั่นเอง มีลักษณะของความหมายใกล้เคียงกัน ส่วนราชฎอรอาวโซ คือ ประเวศ วะสี (2541: 32) ได้ให้ความหมายของความเป็นชุมชน ไว้ว่า การที่คนจำนวนหนึ่งเท่าใดก็ได้มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน มีการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกันนั้น ทั้งนี้ชั้นวรรณะภูติ (2536: 23-25) ก็ได้ให้ความหมายของชุมชน ไว้ที่น่าสนใจว่า การอยู่รวมกันของกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง ในพื้นที่แห่งหนึ่ง เพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิต โดยเหตุที่มีคนกลุ่มดังกล่าวอาศัยอยู่ร่วมกัน ใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต จึงมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีองค์กรหรือสถาบันของชุมชนและกฎเกณฑ์ต่างๆ

นอกจากนี้สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2526: 6) ได้กล่าวถึงชุมชนที่หมายรวมถึง องค์กรทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่ง และปวงสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐาน ส่วนใหญ่ได้และสามารถแก้ไขปัญหาล้วนใหญ่ในชุมชนของตนเองได้ เช่นเดียวกับดินแสม ได้ให้ความหมายของชุมชน ไว้ว่า กลุ่มมนุษย์ กลุ่มหนึ่ง ตั้งภูมิลำเนา อยู่ในอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ที่ค่อนข้างแน่นอนและติดต่อกันและกัน และมีส่วนสำคัญของชีวิตทั่ว ๆ ไปอย่างเดียวกันเช่นมารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณีและแบบแห่งการพูด (ดินแสม, 2555: ออนไลน์) และ

มีทิศทางเดียวกันกับแนวคิดของสมสมัย เอียดคง ได้ให้ความหมายของชุมชน หมายถึง ถิ่นฐานที่อยู่ ของกลุ่มคน ถิ่นฐานนี้มีพื้นที่อ้างอิงได้ และกลุ่มคน นี้มีการอยู่อาศัยร่วมกัน มีการทำกิจกรรม เรียนรู้ ติดต่อสื่อสาร ร่วมมือและพึ่งพา อาศัยกัน มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาประจำถิ่น มีจิตวิญญาณและ ความผูกพันอยู่กับ พื้นที่แห่งนั้น อยู่ภายใต้การปกครองเดียวกัน (สมสมัย เอียดคง, 2555: ออนไลน์) ส่วนเพคค์ ได้กล่าวต่างออกไปว่าชุมชนเป็นเพียงปัจเจกชน ซึ่งเรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ของความซื่อสัตย์และเป็นผู้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันอย่างแน่นแฟ้น และมีความสัมพันธ์ร่วมกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่จะร่วมสุขร่วมทุกข์และเกื้อกูล โดยมองว่าชุมชนที่ดีนั้น ไม่ใช่จะเกิดขึ้นได้ ง่ายตาย หรือไม่ได้เกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างง่าย ได้ให้ความหมายของชุมชน ไว้ว่า ๆ เพราะชุมชนนั้นจะต้องมีเป้าหมาย และการที่จะไปสู่เป้าหมายนั้นจะต้องหาหนทางด้วยการใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันด้วยความรักและสันติสุขเพื่อชุมชนนั้นจะสร้างความเป็นชุมชนได้อย่างสำเร็จ ความรู้สึกของสมาชิกในชุมชนนั้นรู้สึกว่าจะอบอุ่นและปลอดภัย (เพคค์, 2555 : ออนไลน์) ส่วนภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2552: 16) ได้สรุปความหมายชุมชน ไว้ว่าชุมชนหมายถึงกลุ่มคนที่สามารถรวมตัวกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีปฏิสัมพันธ์กัน มีแบบแผนแนวทางการปฏิบัติคล้ายคลึงกัน มีพื้นที่การตั้งถิ่นฐานที่ชัดเจนแน่นอน มีความรู้สึกว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน รวมถึงมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมแก่รุ่นต่อ ๆ ไปด้วย ดังที่กล่าวมาข้างต้น พบว่า ชุมชนคือการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นโดยมีการปฏิสัมพันธ์ สื่อสารระหว่างกัน เพื่อให้เป็นการสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีวิถีการดำรงชีวิตไม่แตกต่างกันทำงานเป็นนิสัยกลายเป็นวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนั้น ๆ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2555: 44)

2.3.2 ลักษณะของชุมชน

ชุมชนมีทั้งเป็นกลุ่มคนขนาดเล็ก ไม่กี่คนไปจนถึงกลุ่มคนขนาดใหญ่ หรือทั้งโลก และอาจเกิดขึ้นในสถานที่และสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น ในครอบครัว ในที่ทำงาน ในแวดวงวิชาการ ในหมู่สงฆ์ ชุมชนทางอากาศ เพราะใช้วิทยุติดต่อสื่อสารกัน ชุมชนทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น (ประเวศ วะสี, 2541: 13) นอกจากนี้ชุมชนยังมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ (สนธยา พลศรี, 2545: 22-23)

- 1) การร่วมกันของกลุ่มคน (Group of People) ในรูปของกลุ่มสังคม (Social Group)
- 2) สมาชิกของชุมชนมีลักษณะทางประชากรศาสตร์
- 3) มีอาณาบริเวณ (Area) สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย หรือเป็นที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกและกลุ่มสังคม
- 4) มีลักษณะเป็นการจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization) เพื่อควบคุมความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน
- 5) สมาชิกมีความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship)

- 6) สมาชิกมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินชีวิตร่วมกัน
- 7) สมาชิกได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน
- 8) สมาชิกมีระบบการติดต่อสื่อสารและการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน

นอกจากนี้ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2534: 9-12) ได้อธิบายลักษณะของชุมชนตามประเภทของชุมชนซึ่งจะทำให้เข้าใจลักษณะของชุมชนลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ดังนี้

1. ลักษณะของชุมชนแบ่งตามการบริหารการปกครอง (Administration Unit) แบ่งออกเป็น 6 ชุมชน โดยพิจารณาจากการปกครองของไทยตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ได้แก่

1.1 ชุมชนหมู่บ้าน ประกอบด้วยบ้านหลายบ้านในท้องที่เดียวกัน อย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 5 บ้านหรือยึดเอาที่จำนวนคนประมาณ 200 คน สามารถจัดตั้งเป็นหมู่บ้านได้

1.2 ชุมชนเขตสุขาภิบาล ต้องค้ำถึงเนื้อที่ของเขตควรมีขนาดประมาณ 1-4 ตารางกิโลเมตร มีร้านค้าอย่างน้อย 10 ห้อง ประชาชนในเขตมีอย่างน้อย 1,500 คน สามารถจัดตั้งเป็นเขตสุขาภิบาลได้

1.3 ชุมชนเขตเทศบาลตำบล ชุมชนเขตสุขาภิบาลที่มีความเจริญ มีความหนาแน่นยกฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาลโดยมีการจัดสาธารณูปโภคมากขึ้นและการปกครองตนเองมากยิ่งขึ้น และลักษณะจะเป็นชุมชนใหญ่และมักจะอยู่ในเขตอำเภอ

1.4 ชุมชนเขตเทศบาลเมือง ชุมชนที่มีราษฎรในท้องที่ตั้งตั้งแต่ 10,000 คนขึ้นไป ซึ่งชุมชนเขตเทศบาลเมืองมักจะตั้งในเขตของตัวจังหวัดตั้งอยู่

1.5 ชุมชนเขตเทศบาลนคร ชุมชนจากเทศบาลเมืองสามารถยกฐานะขึ้นมาเป็นเทศบาลนครได้ โดยท้องที่มีราษฎรตั้งแต่ 50,000 คนขึ้นไป ชุมชนในเขตเทศบาลนครมักจะเป็นเมืองขนาดใหญ่และเป็นศูนย์กลางของการบินพาณิชย์และอื่น ๆ

1.6 ชุมชนเขตกรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนที่ประชาชนอยู่กันอย่างหนาแน่นมากและเป็น เอกนคร (Primate City) มีการปกครองตนเอง มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ประชาชนมีอยู่อย่างหนาแน่น

2. ลักษณะของชุมชนแบ่งตามกิจกรรมทางสังคม (Social Activity) แบ่งออกเป็น 5 ชุมชน ได้แก่

2.1 ชุมชนเกษตรกรรม ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

2.2 ชุมชนศูนย์การค้า ชุมชนที่เป็นศูนย์กลางของการค้า เช่นตามหัวเมืองต่าง ๆ อาจเป็นอำเภอเมือง หรือตำบล มักจะมีร้านค้าจำหน่ายของใช้ประจำวัน และตลาดสดจำหน่ายอาหารผักสดในตอนเช้า เป็นต้น

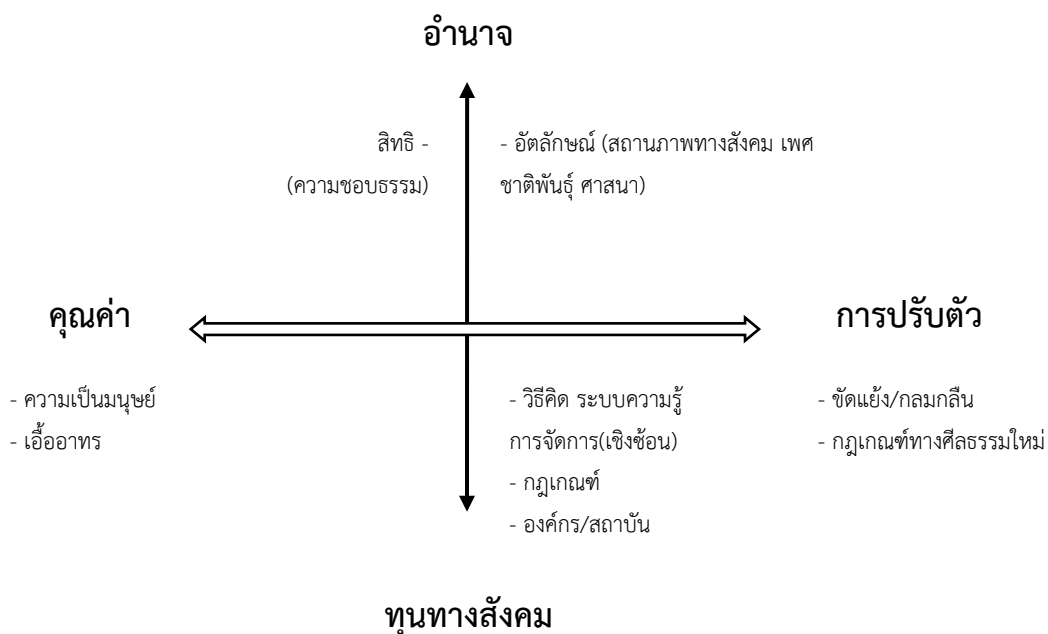
2.3 ชุมชนศูนย์กลางขนส่ง ชุมชนที่เกิดขึ้นตามเส้นทางคมนาคมหรือเส้นทางขนส่งทางรถยนต์ทางเรือ หรือทางอากาศ มักจะมีร้านอาหาร ร้านกาแฟและร้านข้าวแกงให้บริการแก่ผู้โดยสาร

2.4 ชุมชนเขตอุตสาหกรรม จะมีโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ตั้งอยู่ และบ้านของคนงานจะอยู่ในเขตของชุมชนอุตสาหกรรม

2.5 ชุมชนศูนย์กลางของการบริการ ตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางของการบริการต่าง ๆ เช่น ชุมชนในเขตตัวเมืองหาดใหญ่ จะเป็นชุมชนศูนย์กลางของการท่องเที่ยว

3. ลักษณะของชุมชนแบ่งตามความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม (Social Relation) แบ่งออกเป็น 2 ชุมชนใหญ่ ได้แก่ 1) ชุมชนชนบท และชุมชนเมือง

อนึ่งความเป็นชุมชนเป็นคำที่มีความเป็นนามธรรมซึ่งอาจเป็นเรื่องของศักดิ์ศรี คุณค่า สิทธิ อุดมการณ์ อำนาจ ความสัมพันธ์ เป็นต้น หรืออาจเกี่ยวข้องกับ 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) ทูทางสังคม ได้แก่ วิธีคิด ระบบความรู้ในการจัดการวิถีของความเป็นชุมชน 2) คุณค่า 3) ความเป็นสังคมจำเป็นต้องมีที่ยืนให้กับทุกคน ทั้งคนชั้นกลาง ผู้ใช้แรงงานเกษตรกร ชนกลุ่มน้อย และ 4) การปรับตัว

ภาพที่ 2.6 ความเป็นชุมชน

ที่มา: อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2543, อ้างถึงใน ชีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์, 2553: 71)

อย่างไรก็ตามจากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีหลังสมัยใหม่เกี่ยวกับชุมชนไว้ว่า ลักษณะของชุมชนและความเป็นชุมชนหลังสมัยใหม่จะเกิดขึ้นจากรูปแบบทางสังคมที่ไม่เป็นทางการ ชีวิตประจำวัน เครือข่ายมิตรภาพที่ไร้พรมแดน ปฏิกริยาตอบสนอง ความคิดสร้างสรรค์และความตระหนักในขีดจำกัด (ที่ไม่มีขีดจำกัด) ชุมชนใน

รูปแบบนี้จึงไม่เพียงเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็น (Presence) หากแต่เปิดกว้างสำหรับสิ่งที่หายไป (Absence) และสิ้นไหลไปมาในความสัมพันธ์ระหว่างตัวตนกับคนอื่น ๆ และเติมเต็มความเป็นชุมชนด้วยสุนทรียศาสตร์และวัฒนธรรม จากทางเลือกของปัจเจกบุคคลที่หลากหลายและกระจัดกระจายในสังคม (ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, 2548: 16) นอกจากนี้ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544: 42-64) ได้อธิบายลักษณะของชุมชนตามแนวคิดชุมชนนิยม ประกอบด้วยลักษณะสำคัญหลายประการ ดังต่อไปนี้

- 1) ชุมชนที่มีขนาดเหมาะสมที่ทุกคนรู้จักกัน ทำให้เกิดความยึดโยงรับผิดชอบต่อกัน
- 2) ชุมชนที่ตอบสนองความต้องการของสมาชิกทุกด้าน
- 3) ชุมชนที่รวมตัวตามความสนใจร่วมกัน
  - กลุ่มที่มีความสนใจประเด็นต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่ คนในพื้นที่นั้น ๆ จะรวมตัวกันเป็นชุมชนหมู่บ้าน ชุมชนประจำตรอก ซอก ซอย เพื่อร่วมกันดูแลสภาพความเป็นอยู่ในพื้นที่ของตน เป็นต้น
  - กลุ่มที่มีความสนใจในสิ่งที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน คนกลุ่มนี้ซึ่งเป็นชุมชนในแนวตั้ง ซึ่งจะรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของตนและคนในกลุ่ม ๆ เช่น ชมคนรักดนตรี กลุ่มเพื่อนสลัม เป็นต้น
- 4) ชุมชนที่มีเป้าหมายร่วมกัน และทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
- 5) ชุมชนที่สมาชิกผูกพันตัว ซึ่งแนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับความผูกพันตัวมากเป็นพิเศษ เพราะสมาชิกที่ผูกพันตัวจะเป็นชุมกำลังแท้จริงของชุมชน ชุมชนใดยังมีสมาชิกผูกพันตัวมาก ชุมชนนั้นยิ่งแข็งแกร่ง และสามารถทำสิ่งที่มีประโยชน์ส่งผ่านไปถึงสังคมภายนอกได้มากยิ่งขึ้น การผูกพันตัวของสมาชิกจะเป็นคำตอบของความสำเร็จในการธำรงรักษาชุมชนเอาไว้ต่อไปภายภาคหน้า
- 6) ชุมชนที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม
- 7) ชุมชนที่รับผิดชอบต่อปัญหาตนเองก่อนพึ่งพารัฐ
- 8) ชุมชนที่เชื่อมโยงกับสังคม
- 9) ชุมชนที่พลวัต เป็นชุมชนที่ต้องพร้อมต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองเสมอ เพื่อเตรียมชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป
- 10) ชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น
- 11) ชุมชนที่มีการถ่ายทอดแบบแผนการดำเนินชีวิตจากรุ่นสู่รุ่น โดยให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ของชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น จึงมีลักษณะเป็น ชุมชนที่ยั่งยืน (sustainable community) กระบวนการถ่ายทอดวิถีการดำรงชีวิต (socialization) จะช่วยรักษาแบบแผนการปฏิบัติของชุมชน (pattern maintenance) ให้คนรุ่นต่อไปรับรู้และเข้าถึงแนวทางปฏิบัติอย่างถูกต้องในชุมชน

12) ชุมชนที่มีเอกภาพท่ามกลางความแตกต่าง ซึ่งชุมชนต้องมีจุดสนใจที่สำคัญร่วมกันอย่างน้อยหนึ่งจุด แต่เรื่องอื่น ๆ สามารถมีความหลากหลายได้ไม่จำกัด

13) ชุมชนที่มีลักษณะเชิงซ้อน ซึ่งจะมีกลุ่มย่อย ๆ หรือชุมชนย่อย จะช่วยให้สมาชิกของชุมชนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและอย่างใกล้ชิด เกิดการแบ่งปันและลงลึกในรายละเอียดของชีวิต มีความสนิทสนมและความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้ง เต็มไปด้วยบรรยากาศของความรักความผูกพัน สมาชิกแต่ละคนได้รับการเอาใจใส่ในทุกด้านอย่างครบถ้วน

การจัดโครงสร้างชุมชนที่มีลักษณะเชิงซ้อนหรือชุมชนย่อย เช่น โครงสร้างจำนวนคนระดับ 300 หรือระดับชุมชนนิยม จะมีลักษณะดังนี้

- เป็นระดับที่รู้จักกัน ไม่จำเป็นต้องสนิทสนมอย่างที่สุด แต่ยินดีช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างจริงจัง สามารถดูแลกันเองภายในชุมชนได้อย่างครบถ้วนทุกคน

- มีความหลากหลายของประเภทกลุ่มคน เช่น คนทำงาน นักเรียน แม่บ้าน

- หล่อหลอมวัฒนธรรมชุมชนที่แตกต่างจากภายนอกสร้างเอกลักษณ์ร่วมที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชน เช่น กลุ่มคนรักนกเขา เป็นต้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปลักษณะของชุมชน ไว้ว่า ชุมชนมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามพื้นที่ตั้ง และกลุ่มคนที่อยู่อาศัย ซึ่งชุมชนเป้าหมายการวิจัยนี้จะมีลักษณะของชุมชนเมืองของพื้นที่ และวิถีชีวิตของคน แต่มีลักษณะของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่มีลักษณะยึดการดำรงชีพตามแบบประเพณีดั้งเดิมที่ติดตัวมาในถิ่นเดิมด้วย (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2555: 48) ชุมชนมักสะท้อนลักษณะของชุมชนออกมาให้เห็นว่า มีผู้คนที่คุ้นเคยกัน ปฏิสัมพันธ์กัน อยู่ในพื้นที่เดียวกัน มีวิถีชีวิตไม่แตกต่างกันนัก คนส่วนใหญ่พึ่งพากันได้ รู้จักกัน อยู่กันมายาวนาน มีกิจกรรมทางสังคมและทางศาสนา หรือประเพณีต่าง ๆ ในชุมชนสามารถช่วยเหลือกันบอกกล่าวกันได้

2.3.3 ประเภทของชุมชน

การแบ่งชุมชนมีวิธีการแบ่งอยู่หลายประเภท เป็นต้นว่าแบ่งตามจำนวนประชากรไว้ 7 ประเภท ได้แก่ 1) หมู่บ้านเล็ก (ประชากรไม่เกิน 250 คน) 2) หมู่บ้าน (ประชากรระหว่าง 250-1,000 คน) 3) เมือง (ประชากรระหว่าง 1,000-5,000 คน) 4) นครเล็ก (ประชากรระหว่าง 5,000-25,000 คน) 5) นครขนาดกลาง (ประชากรระหว่าง 25,000-100,000 คน) 6) นครขนาดใหญ่ (ประชากรระหว่าง 100,000-1,000,000 คน) และ 7) มหานคร (ประชากรมากกว่า 1,000,000 คน) (ลำพอง บุญช่วย, 2524: 6) นอกจากนี้มีการแบ่งประเภทชุมชนไว้ตามลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชน มี 2 ประเภท เช่นกัน ได้แก่ (ส่วนสนธยา พลศรี, 2545: 31-33)

1) ชุมชนชนบท (Rural Community) เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตชนบท ซึ่งมีความหนาแน่นของประชากรน้อย ผู้อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี มีอาชีพเกษตรกรรม

2) ชุมชนเมือง (Urban Community) เป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรมาก อาคารบ้านเรือนหนาแน่น มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมากกว่าสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ อาชีพมีมากมายหลายอาชีพ ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม การค้าขาย และการบริการ สมาชิกมีความเป็นอิสระ หรือปัจเจกบุคคลสูง ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบตัวใครตัวมัน คือเป็นทางการมากกว่าส่วนตัว สมาชิกมีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ และขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่อยู่ร่วมกันได้เพราะผลประโยชน์ที่แต่ละคนจะได้รับ เป็นต้น นอกจากนี้ ฌองค์ เส็งประชา (2528: 138) ได้อธิบายชุมชนเมืองว่า เกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งที่เจริญก้าวหน้าขึ้น และเสื่อมลงและถูกแทนที่โดยผู้คนที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

- การแบ่งแยก (Segregation) เช่น ย่านค้าปลีก ย่านค้าเครื่องเหล็ก
- การบุกรุก (Invasion) เช่น การบุกรุกของคนร่ำรวยเข้าไปแทนที่คนยากจน การบุกรุกของผู้คนเข้าไปตั้งร้านค้า โรงงานอุตสาหกรรมย่านที่พักอาศัย การรื้อถอนแหล่งเสื่อมโทรมเพื่อใช้เป็นสถานที่ราชการ
- การกระจายออกจากศูนย์กลางของเมือง (Decentralization) เนื่องจากความหนาแน่นของประชากรสูง ที่ดินราคาแพง ผู้คนไปอาศัยอยู่ชานเมืองมากขึ้น
- การเดินทางเข้าออกประจำ (Routinization) การเคลื่อนย้ายของผู้คนแบบเดินทางไปกลับเป็นประจำ ระหว่างบ้านพักอาศัยกับสถานที่ทำงาน ปัจจุบันมีปริมาณสูงมากขึ้น

นอกจากนี้ยังได้อธิบายการแบ่งชุมชนตามระดับของการพัฒนา ไว้ 5 ประการ ดังนี้ (สนธยา พลศรี, 2545: 34-35)

1) ชุมชนด้อยพัฒนา เป็นชุมชนที่สมาชิกยังไม่พร้อมในการพัฒนา ด้อยการศึกษา ล้าหลังในทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่นอกเหนือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ต่างคนต่างอยู่ ขาดความสัมพันธ์ และการโต้ตอบกันทางสังคม มุ่งผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญ

2) ชุมชนพร้อมพัฒนา เป็นชุมชนที่สมาชิกมีความพร้อมพื้นฐานในการพัฒนา เช่น มีการศึกษาสูง ยอมรับในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เชื่อในเหตุผล มีความสัมพันธ์ทางสังคมและการโต้ตอบต่อกันทางสังคม มีผู้นำ มีกลุ่มและองค์กรเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน มุ่งผลประโยชน์ส่วนรวมก่อนส่วนตัว เป็นต้น

3) ชุมชนกำลังพัฒนา เป็นชุมชนที่สมาชิกร่วมมือร่วมใจผนึกกำลังกันเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาชุมชนของตนเองโดยบุคคล กลุ่มองค์กรในชุมชน และนอกชุมชนทั้งภาคเอกชน และภาครัฐบาล ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน ด้วยเทคนิควิธีการและกระบวนการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชน

4) ชุมชนเร่งรัดพัฒนา เป็นชุมชนที่ต่อเนื่องจากชุมชนกำลังพัฒนาปัจจัยทางการพัฒนาทั้งบุคคล ทรัพยากร ผู้นำ กลุ่มและองค์กร เทคนิควิธีการ มีความรู้ความเข้าใจ ผนึกกำลังกันพัฒนาชุมชนจนเกิดความรู้และประสบการณ์ นำไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้อย่างลุล่วงและไม่มีผลกระทบในทางเสียหาย

5) ชุมชนพัฒนา เป็นชุมชนที่บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ สามารถดำรงลักษณะดังกล่าวไว้ได้ตลอดไป ด้วยศักยภาพภายในชุมชนเอง เป็นชุมชนเข้มแข็ง ไม่ต้องพึ่งพาชุมชนอื่น ๆ ต่อไปจัดเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน

สรุปได้ว่า ระดับของชุมชนที่น่าสนใจในการแบ่งของนักวิชาการ คือชุมชนชนบทและชุมชนเมือง หรือชุมชนตามจารีตประเพณีและชุมชนตามกฎหมาย หรือชุมชนด้อยพัฒนา กำลังพัฒนาและพัฒนา (กุสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2555: 50)

2.3.4 วิถีชีวิตชุมชนเมือง

นฤมล นิราทร และคณะ (2550: 101-102) ได้อธิบายเกี่ยวกับวิถีชีวิตแบบเมือง ซึ่งเป็นผลมาจากการศึกษาวิจัยเศรษฐกิจนอภาคทางการในเมืองเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เฉพาะลึกลงที่เขตดินแดงไว้ที่น่าสนใจว่า ความเป็นวิถีชีวิตแบบเมืองทำให้เกิดเป็นจุดอ่อนบางประการในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในเศรษฐกิจนอภาคทางการ ที่ผู้อยู่อาศัยมีความแปลกแยกกันสูง ต่างคนต่างอยู่ รู้จักกันน้อยมากจากเงื่อนไขของสภาพที่อยู่อาศัย และวิถีชีวิต ทำให้บุคคลมีพื้นที่ของความสัมพันธ์เชิงสังคมที่จะช่วยลดความเครียดจากความแปลกแยก แตกต่าง อย่างจำกัด นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดของบริบทเมืองอีกประการคือ ลักษณะที่พยายามสร้างแบบแผนที่เหมือนกัน (Convergence) ทำให้เกิดข้อจำกัดในบางมิติและพื้นที่ที่จะตอบสนองต่อความหลากหลายอันเป็นลักษณะพื้นฐานของสังคมสมัยใหม่ซึ่งมีความหลากหลายสูงมาก บริบทเหล่านี้กลายเป็นปัจจัยเชิงบวกต่อเศรษฐกิจนอภาคทางการ ซึ่งมีลักษณะหลากหลายสูง (Divergence) โดยเฉพาะในบริบทของเขตดินแดงซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นชุมชนทางของความหลากหลาย เช่น เป็นที่รวมของหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา บริษัทห้างร้าน แหล่งบันเทิงยามราตรี ที่อยู่อาศัย เป็นเส้นทางต่อรถโดยสารประจำทาง เป็นต้น จึงเป็นสถานที่รวมคนต่างระดับ รายได้ การศึกษา รสนิยม ภูมิฐานะ ความหลากหลายที่ปรากฏชัดเจนอีกประการคือ ความหลากหลายของชนิดอาหาร รูปแบบการจำหน่าย มีทั้งหาบเร่แผงลอย ร้านกาแฟ หูหระ ภัตตาคาร เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้เอื้อให้เศรษฐกิจนอภาคทางการโดยเฉพาะการผลิตอาหารอยู่รอดได้มากขึ้น เนื่องจากวัฒนธรรมการกินของ

สังคมไทยมีพื้นฐานความหลากหลายอย่างยิ่ง ส่วนในระดับบุคคล พบว่าผู้มีความสามารถในฝีมืออาหาร และ อัจฉริยะ สามารถอยู่รอด “ขาดหมดทุกวัน” ได้อย่างน่าแปลกใจ

ชี้ให้เห็นว่า วิถีชีวิตแบบเมือง จะมีลักษณะของผู้ที่แตกต่างในลักษณะการดำรงชีวิตกันอย่างมาก ซึ่งจะสามารถเห็นได้ในตลอดเวลาว่า ในชุมชนหนึ่งจะมีทั้งคนรวย คนจน คนมีกินทุกมือ คนอดอยาก คนมีที่หลับนอนสบาย คนไร้ที่พักพิง(นอนข้างถนน ตามป้ายรถเมล์) มีความหลากหลาย ความแปลกแยกแตกต่างทางสังคมจำนวนมากมาย ลักษณะที่เห็นได้อย่างชัดเจน ความต่างคนต่างอยู่จะมากในชุมชนเมือง ความเห็นแก่ตัว ความเร่งรีบ วิธีการกินแบบรวดเร็ว อยู่กับการทำมาหากินเป็นหลัก มีเงินตัวกลางในการกระทำต่าง ๆ ของการดำรงชีพ เป็นต้น (สุทธิธัญญาชานันต์, 2555: 51)

นอกจากนี้ลักษณะชุมชนในเมืองจะมีลักษณะที่สะท้อนของการอยู่อาศัยของคนจนในเมืองเป็นจำนวนมาก ดังผลการวิจัยของกลุ่มวิจัยสิทธิและความเป็นธรรมทางสังคม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2555: 5) ชี้ให้เห็นลักษณะของชุมชนหลวงวิจิตร เขตคันนายาว ไว้ว่า ชุมชนหลวงวิจิตรเป็นชุมชนขนาดเล็กที่มีบ้านเรือนตั้งอยู่ริมคลองหลวงวิจิตร ซึ่งเป็น “ลำราง” หรือคลองขนาดเล็ก พื้นที่ชุมชนรวมทั้งหมด 1 ไร่ 3 งาน 38 ตารางวา ปัจจุบันมีจำนวนประชากรอยู่ 27 หลังคาเรือน บ้านเรือนปลูกสร้างอยู่ค่อนข้างแออัด ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมั่นคงด้วยแผ่นไม้เก่า ๆ และสังกะสีเก่าตามกำลังของชาวบ้านที่จะหาได้ ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นแรงงานรับจ้างก่อสร้าง หรือรับจ้างในโรงงานและห้างร้านในบริเวณใกล้เคียงและบางส่วนทำอาชีพค้าขาย ขับรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง และรับจ้างปักเลื่อมชุดของนักแสดง ทั้งนี้มีผลการศึกษาที่ชี้ให้เห็นลักษณะของคนจนในเมืองที่อยู่ในชุมชนต่าง ๆ กระจายกันอยู่ทั่วกรุงเทพมหานคร ดังนี้ (กลุ่มวิจัยสิทธิและความเป็นธรรมทางสังคม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555: 24-25)

1. ไม่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย คนจนเมืองส่วนใหญ่อาศัยในชุมชนที่ตนเองไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย บางชุมชนมีการทำสัญญาเช่าระยะเวลา 30 ปีกับเจ้าของที่ดินในโครงการบ้านมั่นคงของรัฐบาล การไม่มีเอกสารยืนยันสิทธิในการครอบครองที่อยู่อาศัยของชาวชุมชน ทำให้ชาวชุมชนมีความกังวล และหวาดกลัวต่อนโยบายการไล่รื้อของผู้อ้างสิทธิในที่ดินที่อยู่อาศัยที่เปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการการใช้ที่ดินที่นับวันจะสูงขึ้นตามมูลค่าของที่ดิน

2. ความยากจนเป็นสาเหตุหลักของการไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยของคนจนเมือง คนจนเมืองในหลาย ๆ ชุมชนต่างเป็นผู้ที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ต่างจังหวัด ส่วนมากจะเป็นคนจนที่ประสบกับความล้มเหลวในการประกอบอาชีพเดิม และแสวงโอกาสในการประกอบอาชีพใหม่จึงเดินทางเข้าแสวงโชคในกรุงเทพมหานคร อย่างไรก็ตาม คนจนที่มีต้นทุนเดิมทั้งเรื่องการศึกษา ทุน และเครือข่ายน้อย ส่วนมากต้องประกอบอาชีพที่มีรายได้น้อยและไม่แน่นอน รายได้ของครอบครัวจะไม่มากพอที่จะหาที่อยู่อาศัยที่เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง จึงพาครอบครัวเข้ามาอยู่

อาศัยในที่รกร้างว่างเปล่าที่ไม่ต้องจ่ายเงินหรือที่เช่าราคาถูก บางครั้งคนจนที่เคยอยู่อาศัยต้องกลายเป็นผู้บุกรุก และถูกไล่ออกจากพื้นที่ จนทำให้มีการรวมตัวกันต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิในการอยู่อาศัยให้มีความมั่นคงมากขึ้นในหลายลักษณะ เช่น การทำสัญญาเช่าที่ดินระยะยาว หรือโครงการโฉนดชุมชน อย่างไรก็ตาม คนจนอีกส่วนมากยังเป็นผู้ที่ต้องเผชิญกับความหวาดวิตกต่อการไล่อัดตนเองและครอบครัวออกจากที่อยู่อาศัยต่อไป

3. ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยทำให้คนจนต้องซื้อสาธารณูปโภคราคาแพง คนจนเมืองที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยทั้งหมดในประเทศไทยต้องมีภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐานที่ราคาแพงกว่ากลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคมไทย เช่น ต้องซื้อน้ำประปา และไฟฟ้าราคาแพงมากกว่าคนอื่น ๆ เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ยินยอมที่จะจ่ายน้ำประปาและไฟฟ้าให้กับครัวเรือนที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย คนจนที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยทั้งหมดต้องทำ คือ การขอต่อน้ำประปา และต่อไฟฟ้าจากผู้ที่มีน้ำประปาและไฟฟ้าซึ่งเป็นเจ้าของสามารถเรียกร้องค่าใช้จ่ายได้ตามที่ต้องการ และจะเป็นราคาที่สูงกว่าครัวเรือนที่มีมิเตอร์น้ำประปา-ไฟฟ้าของตนเองมาก นอกจากนี้ การไม่มีกรรมสิทธิ์ในทะเบียนบ้านเป็นของตนเอง เมื่อเด็กจะเข้าโรงเรียน หรือผู้ใหญ่จะไปทำงานต้องไปขออาศัยขอใส่ชื่อในทะเบียนบ้านของคนอื่น ๆ ทำให้คนจนเหล่านั้นต้องเผชิญกับความลำบากในการดำรงชีวิตที่ต้องพึ่งพาคนอื่นเป็นอย่างมาก

4. คนจนมีรายได้น้อย และไม่แน่นอน คนจนเมืองที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพที่มีรายได้น้อยและมีรายได้ไม่แน่นอน ทั้งนี้เนื่องจากคนจนเมืองเหล่านี้มักเป็นผู้ที่มีพื้นฐานที่ขาดโอกาส เช่น เรียนหนังสือน้อยทำให้มีโอกาสในการเลือกงานได้น้อย มีทุนน้อยเนื่องจากส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ยากจนทั้งยังไม่มีแหล่งทุน การประกอบอาชีพของคนจนเมืองส่วนใหญ่จึงเป็นอาชีพอิสระที่ลงทุนน้อย เช่น แรงงานรับจ้างรายวัน เก็บของเก่า บริการขับรถ หรือขายของเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งรายได้ที่ได้รับจะเป็นรายได้รายวัน และมีรายได้ไม่แน่นอน ทั้งเมื่อไม่ได้ทำงานจะทำให้ไม่มีรายได้ ในขณะที่มีรายจ่ายต้องจ่ายเป็นประจำเช่นเดียวกับประชากรกลุ่มอื่น ๆ การที่คนจนมีรายได้น้อยและไม่แน่นอน ทำให้พวกเขาไม่มีเงินออมไว้ใช้จ่ายยามฉุกเฉินหรือเมื่อไม่สามารถทำงานได้ พบว่า คนจนเมืองส่วนใหญ่จะมีหนี้สินมากยิ่งขึ้น เนื่องจากไม่มีรายได้ ในขณะที่มีภาระที่ต้องใช้จ่ายจึงต้องหยิบยืมเงินจากนายทุน หรือคนอื่น ๆ ในชุมชน ซึ่งส่วนมากจะเป็นการกู้ยืมเงินที่มีดอกเบี้ยสูงมากกว่าการกู้ยืมในระบบในประชากรกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งส่งผลให้คนจนจะยังมีภาวะทางเศรษฐกิจที่ลำบากมากยิ่งขึ้น

ถึงอย่างไรก็ตามลักษณะความเป็นคนเมืองที่อาศัยอยู่ในชุมชนในเขตเมือง มักจะมีลักษณะเป็นพื้นที่แออัด ผู้คนอาศัยอยู่กันหนาแน่น มีอาชีพที่หลากหลาย ลักษณะต่างคนต่างอยู่ มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีความสัมพันธ์ในลักษณะทุติยภูมิ ประชากรมีการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วไม่แน่นอน ความเอื้อเฟื้อกันน้อย แข่งขันกันสูง เป็นต้น ดังนั้นลักษณะของสังคมเมืองโดยทั่วไปมีดังนี้ (วรวิฑูร์ สุวรรณฤทธิ์ และคณะ, 2549: 37)

1. มีความสัมพันธ์กันในลักษณะทุติยภูมิ คือติดต่อกันด้วยตำแหน่งหน้าที่การงานมากกว่าเป็นการส่วนตัว โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทนจากความสัมพันธ์นั้น ความสนิทสนมรักใคร่และความจริงใจต่อกันมีน้อย
  2. ความผูกพันกันในครอบครัวมีน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผูกพันกันกับเพื่อนบ้านมีน้อยมาก แม้บ้านติดกันอาจไม่รู้จักกันก็ได้ ทั้งนี้เพราะความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สมาชิกในครอบครัว มีภาระที่ต้องทำมาก ไม่ค่อยมีเวลาสังสรรค์กัน
  3. อาชีพของชาวเมืองมีมากมาย ต่างคนต่างมีอาชีพที่แตกต่างกันออกไป แต่ทุกคนก็มีความชำนาญพิเศษในอาชีพของตน ซึ่งต่างกับชาวชนบท
  4. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็วเนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ ความใกล้ชิดกับวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้ชาวเมืองสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้นทำให้เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา
  5. เป็นศูนย์รวมของการศึกษา การปกครอง ธุรกิจการค้าและอื่น ๆ
  6. ชาวเมืองส่วนใหญ่อยู่ภายใต้ระบบการแบ่งงานกันทำ เพราะมักจะมีความรู้ความสามารถเฉพาะอย่าง ดังนั้นจึงต้องมีชีวิตอยู่โดยอาศัยซึ่งกันและกัน เช่น ผู้ที่มีอาชีพนักบัญชี ก็คงซ่อมแซมบ้านของตนเองไม่ได้ ปรุงอาหารเองอาจไม่เป็น ผิดกับชาวชนบทซึ่งมักจะช่วยตนเองได้มากกว่า
  7. เป็นสังคมที่มีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพมหานคร และเมืองหลักของแต่ละภูมิภาคเพราะมีสิ่งจูงใจมาก ทำให้ชาวชนบทอพยพเข้ามาในเมือง
  8. คนในเมืองไม่ค่อยมีความเห็นใจและไม่ค่อยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ทั้งนี้เพราะการที่ต้องแข่งขันยิ่งชิงกัน
  9. ค่านิยมบางประการที่สังเกตเห็นได้ เช่น ความโอ้อ่า วัตถุนิยม เป็นต้น
- ลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นน่าจะสามารสังเกตเห็นได้ในชุมชนเมืองใหญ่ ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร พัทยา ภูเก็ต เชียงใหม่ เป็นต้น

ทั้งนี้ชุมชนเมืองที่ตั้งอยู่ในเขตอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานครก็ย่อมไม่ต่างจากชุมชนเมืองอื่น ๆ เนื่องจากชุมชนเมืองส่วนใหญ่จะมีความหนาแน่นของผู้อยู่อาศัย มีอาชีพที่หลากหลาย มีวิถีการดำเนินชีวิตที่เร่งรีบ มักเป็นครอบครัวเดี่ยว พฤติกรรมการกินไม่ค่อยตรงเวลาตามสะดวกและนิยมอาหารจานเดียวเป็นหลัก ดังผลการวิจัยการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนวัดประหาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2552: 152-155) พบว่า ในชุมชนประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว เนื่องจากพื้นที่ชุมชนเป็นพื้นที่ไม่กว้างขวางมากนักและเป็นชุมชนเมืองส่วนใหญ่พื้นที่จะปลูกเป็นอาคารบ้านเรือนที่พักอาศัยมากกว่าการที่จะปลูกพืชต่าง ๆ ได้ดังนั้นอาชีพในชุมชนของคนในพื้นที่ได้แก่ รับจ้าง ค้าขาย รับราชการ ลูกจ้างหน่วยงานของกรุงเทพมหานคร หน่วยงานรัฐและพนักงานบริษัทเอกชน ซึ่งอาชีพเหล่านี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีการบริโภคอาหารของประชาชนในชุมชนด้วย คนส่วนใหญ่ต้องทำงานนอกบ้าน การรับประทานอาหารมักจะไม่เป็นเวลาตายตัว

เน้นความสะดวกของแต่ละบุคคลเป็นหลัก ส่วนอาหารจะเป็นอาหารที่รวดเร็วใช้เวลาทำไม่มากนัก เช่น อาหารตามสั่ง ประเภทอาหารจานเดียว ได้แก่ ผัดกระเพรา ข้าวผัด ผัดคะน้าหมูกรอบ เป็นต้น ลักษณะสภาพทั่วไปของบ้านเรือนและสถานต่าง ๆ ในชุมชน จะพบว่า บ้านเรือนของประชาชนจะสร้างติดกันซึ่งมีลักษณะเป็นทั้งอาคารพาณิชย์ (พักและค้าขาย) และลักษณะเป็นบ้านเรือนไม้ 2 ชั้น (ที่พักอย่างเดียว) รวมถึงลักษณะที่เป็นที่พักอาศัยชั่วคราว (ที่พักอย่างเดียว) มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมายนับเป็นชุมชนที่มีความเจริญมากอีกชุมชนหนึ่งในเขตดุสิต เช่น โทรศัพท์สาธารณะ ตู้ไปรษณีย์ในชุมชน ระบบไฟฟ้าในชุมชน ระบบน้ำประปาที่ใช้ในชุมชน ร้านของชำ, ร้านอาหารตามสั่ง, ร้านซ่อมและร้านซักรีด มีศูนย์สุขภาพประจำชุมชนและศูนย์สุขภาพผู้สูงอายุ มีร้านเสริมสวย/ความงาม มีร้านคาราโอเกะหรือสถานบันเทิง

การเป็นดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนเมืองใหญ่ ประชาชนมักจะเกิดการใช้ชีวิตแบบคนเมืองตามแบบสมัยนิยมอย่างชัดเจนมีให้เห็นมากขึ้นเสมอ มีการใช้วัตถุนิยมทันสมัยมากขึ้น ดิตความเป็นผู้บริโภคนิยมสูงขึ้นตามลำดับพัฒนาการของเทคโนโลยีที่ล้นหลามเข้าสู่ชุมชน ทำให้วิถีชีวิตของแต่ละครัวเรือนตกอยู่ในลักษณะต่างคนต่างอยู่ต่างคนต่างต้องดิ้นรนทำมาหากิน พยายามให้พลังกาย พลังปัญญาของตัวเองเลี้ยงชีพจนละเลยความเป็นวิถีชีวิตแบบไทย แบบวิถีชีวิตทางสายกลางของพุทธศาสนา แบบวิถีชีวิตพอเพียง อิงการใช้ชีวิตประจำวันด้วยการอาศัยความทันสมัยของเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่ในการดำเนินชีวิตของประชาชนจนทำให้สิ่งดีงามเริ่มเลือนหายไปจากคนในชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2552: 161) ทั้งนี้มักจะเกิดลักษณะการควบคุมทางสังคมของคนในชุมชนเมืองจะยากขึ้นในอนาคต เนื่องมาจากหลายสาเหตุ ดังนี้ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2552: 165)

1. เยาวชนรุ่นใหม่ของชุมชนไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชน ขาดจิตสำนึกในการให้ความร่วมมือ เนื่องจาก ความเจริญทางด้านวัตถุทำให้เยาวชนเริ่มหนีห่างจากครอบครัวและชุมชน มีความเป็นตัวของตัวเองสูงเพิ่มขึ้น ไม่นึกถึงหลักคุณธรรมและศีลธรรมในการดำเนินชีวิต จนทำให้ถูกชักจูงไปในทางที่ไม่ดีได้ง่ายขึ้น

2. ประชาชนในชุมชนรุ่นใหม่ ๆ ได้รับการศึกษาสูงขึ้น ทำให้มีความทะเยอทะยานในการประกอบอาชีพหารายได้ใหม่ ๆ ทำให้คนเหล่านั้นมักจะใช้ชุมชนเป็นที่พักอาศัยเพียงชั่วคราวเท่านั้น และออกไปทำงานในหน่วยงานอื่น ๆ ที่อยู่นอกชุมชน โอกาสที่จะร่วมกิจกรรมในชุมชนจึงมีน้อยลง

3. การได้รับวัฒนธรรมจากภายนอก (ต่างประเทศ) เข้ามาโดยไม่ได้กลั่นกรองถึงความดีงาม ความเหมาะสมของวัฒนธรรมไทยหรือไม่ เนื่องจากปัจจุบันความเจริญที่ถาถมเข้ามาจากภายนอกส่วนใหญ่เป็นวัฒนธรรมที่มีความเจริญทางด้านวัตถุเท่านั้น จนทำให้ประชาชนในชุมชนได้รับอิทธิพลนั้น ทำให้คนชนขยายแต่เพียงวัตถุนิยม จนก่อให้เกิดการเห็นแก่ตัวเห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าที่จะนึกถึงประโยชน์ส่วนรวม ทำให้สะท้อนถึงความต่างคนต่างอยู่ของประชาชนในชุมชนประหาระบือธรรมได้อย่างชัดเจน

ดังนั้นสรุปได้ว่าลักษณะของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองมักจะมีเป้าหมายด้านการประกอบอาชีพเป็นหลัก ไม่ว่าจะประกอบอาชีพที่บ้าน หรือนอกบ้านก็มักจะอยู่ในภาวะที่เร่งรีบเสมอ อาชีพขึ้นอยู่กับความถนัดและกำลังทุนทรัพย์ในการลงทุนของแต่ละคนแต่ละครอบครัวเป็นสำคัญ เยาวชนมักมีส่วนร่วมในชุมชนน้อย ดิจิทัลบริโภคนิยม นิยมวัตถุเทคโนโลยี ครอบครัวมีความสัมพันธ์ระหว่างกันน้อย ที่สำคัญที่มีผลต่อการดำรงชีพแบบพอเพียงอีกประเด็นคือประชาชนมีความแก่งแย่งแข่งขันกันสูงในการประกอบอาชีพ ลักษณะของประชาชนวัยทำงานมักจะเป็นตื่นแต่เช้า เข้าบ้านมืด จิตใจผู้คนมักจะเป็นเห็นแก่ตัว มีใครยาวสาวได้สาวเอา ต่างคนต่างอยู่ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันน้อยลงในชุมชน การใช้ชีวิตไม่มีรูปแบบตายตัว ยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ตามการเปลี่ยนแปลงของภาวะทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนไปด้วย